

ЕСТЕТИКА —

А
Р
Х

Т
Е
К
Т

И

У

Р

Б

А

Н

И

З

М

ДА НАС.

З
Б
О
Р
Н
И
А

РЕДНИК

ИГОР
МАРИЋ

Владимир Лојаница, дипл. инж. арх.
 др Славиша Кондић, архитекта
 др Дејана Милашиновић Марић
 ванр. проф. мр Зоран Абадић
 асист. др Јелена Богосављевић
 ред. проф. Борислав Петровић
 др Душан Стојановић
 ванр. проф. др Владимир Миленковић
 ред. проф. Милан Ђурић, архитекта
 асист. Слободан Јовић, архитекта
 доц. др Милан Максимовић
 ред. проф. др Зоран Ђукановић
 ванр. проф. др Јелена Њивковић
 Нађа Берић
 др Божидар Манић
 др Ана Ђиковић
 ванр. проф. др Горица Љубенов
 ред. проф. др Дарко Реба
 ред. проф. др Александра Ступар
 ванр. проф. др Ружица Божовић
 др Игор Марић

**ЕСТЕТИКА АРХИТЕКТУРЕ И УРБАНИЗМА
ДАНАС**

Издавач:

САВЕЗ ИНЖЕЊЕРА И ТЕХНИЧАРА СРБИЈЕ
УЛ. КНЕЗА МИЛОША 7, БЕОГРАД

Суиздавач:

**ИНЖЕЊЕРСКА
КОМОРА
СРБИЈЕ**

ИНЖЕЊЕРСКА КОМОРА СРБИЈЕ
БУЛ. ВОЈВОДЕ МИШИЋА 37, БЕОГРАД

За издавача:

МР БОГДАН ВЛАХОВИЋ, генерални секретар СИТС

Уредник зборника:

др ИГОР МАРИЋ, дипл.инж.арх.

Дизајн и прелом:

АЊА ДРАШКОВИЋ, маст.инж.арх.

Рецензенти:

ПРОФ. ИВАН РАШКОВИЋ
ПРОФ. ДР. АЛЕКСАНДАР КЕКОВИЋ

ШТАМПА

Planeta print
тираж 200
Београд, 2023.

- 01** **ЕСТЕТСКИ ДОИВЉАЈ АРХИТЕКТУРЕ** 08-21
Владимир Лојаница, дипл.инж.арх.
Декан Архитектонског факултета, Универзитета у Београду
- 02** **ЕСТЕТИКА У АРХИТЕКТУРИ И УРБАНИЗМУ** 22-29
др Славиша Кондић, архитекта
Грађевинско - архитектонски факултет у Нишу
- 03** **КРАТАК ПРЕГЛЕД ЕСТЕТИЧКИХ ИДЕЈА
У АРХИТЕКТУРИ** 30-41
др Дијана Милашиновић Марић, ванредни професор
- 04** **ЕСТЕТИКА АРХИТЕКТУРЕ И УРБАНИЗМА
У САДАШЊОСТИ** 42-61
др Зоран Абадић / др Јелена Богосављевић
- 05** **СТАДИОНИ ЗА ГРАДОВЕ СРБИЈЕ:
ОД СТУДИЈЕ КА РЕАЛИЗАЦИЈИ** 62-71
ред.проф. Борислав Петровић / др Душан Стојановић
- 06** **ФИЛМИЧНОСТ САВРЕМЕНЕ АРХИТЕКТОНСКЕ
РЕПРЕЗЕНТАТИВНОСТИ** 76-85
др Владимир Миленковић, д.и.а., ванредни професор
- 07** **У ПОТРАЗИ ЗА КРИТИЧКИМ РЕАЛИЗМОМ** 86-97
ред.проф. Милан Ђурић, архитекта /
асист. Слободан Јовић, архитекта
- 08** **ДИВЧИБАРЕ: ЕСТЕТИКА СЛУЧАЈА** 98-111
доц. др Милан Максимовић, архитекта

112-139	ЈАВНА УМЕТНОСТ И ЈАВНИ ПРОСТОР И ЈАВНИ ГРАД	09
	Зоран Ђукановић, Универзитет у Београду, Архитектонски факултет / Јелена Живковић, Универзитет у Београду, Архитектонски факултет/ Пађа Берић, University of Sassari, Department of Architecture, Design and Urbanism, Alghero, Italy	
140-155.....	ЕСТЕТИКА АРХИТЕКТУРЕ И УРБАНИЗМА У САДАШЊОСТИ ИСКУСТВА ИЗ ПРАКСЕ	10
	др Божидар Манић, дипл.инж.арх., виши научни сарадник, Институт за архитектуру и урбанизам	
156-159.....	РЕД КАО НАЧЕЛО И КАО ПРИНЦИП ГРАЂЕЊА ЦЕЛИНЕ У АРХИТЕКТУРИ И УРБАНИЗМУ	11
	др Ана Никовић, дипл.инж.арх., виши научни сарадник, Институт за архитектуру и урбанизам	
160-173.....	ЕСТЕТИКА КАО НАЧИН ПОЈАВЉАЊА ТРАДИЦИОНАЛНОГ ИЗРАЗА МОГУЋНОСТ ПРИМЕНЕ ЕСТЕТСКИХ ВРЕДНОСТИ У САДАШЊЕМ ГРАДИТЕЉСТВУ	12
	ванр. проф. др Горица Љубенов, архитекта	
174-205.....	ЕСТЕТИКА И АРХИТЕКТУРЕ И УРБАНИЗМА НА ПРИМЕРУ НОВОГ САДА	13
	ред. проф. др Дарко Реба, архитекта	
206-219	ВИЗИЈА УРБАНЕ БУДУЋНОСТИ: ИЗАЗОВИ И ИНОВАЦИЈЕ	14
	професор др Александра Ступар, Универзитет у Београду- Архитектонски факултет	
220-229.....	ЕСТЕТИКА АРХИТЕКТУРЕ И УРБАНИЗМА НА ТЕРИТОРИЈИ СЕВЕРНОГ КОСОВА И МЕТОХИЈЕ У САДАШЊОСТИ	15
	др Ружица Божовић, ванредни професор Факултет техничких наука, Косовска Митровица	
230-241.....	ХОТЕЛ ХИЛТОН- ГЕНЕЗА: ОД КОНКУРСА ДО РЕАЛИЗАЦИЈЕ	16
	др Игор Марић	

ДР ВЛАДИМИР МИЛЕНКОВИЋ, Д.И.А.,
ВАНРЕДНИ ПРОФЕСОР

ФИЛМИЧНОСТ САВРЕМЕНЕ АРХИТЕКТОНСКЕ РЕПРЕЗЕНТАТИВНОСТИ

Делује као да никада није ни било другачије, већ да је само доступност медија променила поглед на овај архитектонски садржај. Начелна покретљивост архитектуре може бити посматрана и одвојено од медија у центру наше пажње али такође може бити и најдиректније део његове технике. Просторно временски карактер нашег дискурса дозвољава различити фокус када је у питању покрет, или тачније елемент покретљивости, док се новонастали склопови у трајању једне архитектонске представе узимају за секвенце саме по себи. То би могло да значи да питање није да ли је архитектура филм већ место на којем архитектура и филм почињу да делују нераздвојиво, у корист архитектуре. Још једна чињеница доприноси овој повезаности а долази из поља дигитализације свакодневнице. Доступност покретљивости слике - превођење сцене у аутентичност секвенце - отвара питање дискурзивне репрезентативности, посебно оне којом се гради читав свет у пољу комуникације и дијалога. Историјски гледано атрибути савремености у сликовним представама архитектонског дизајна имали су стилску природу и јасан ред. У времену модернизма архитектуром се кадрирала будућност у погледу на небо и авионе, хоризонте и бродове, док се данас будућност већ налази у техничким могућностима брзог и лаког превода на путу ка искуству кинетичности архитектуре. У формалном смислу није реч о томе да је кадар могуће просторно и временски расклопити већ да се доживљај архитектуре документује управо идејом о њеном брзом насељавању. Буриоовски гледано насељавање има своје порекло у програмској компоненти архитектуре док се ликовност њеног

кадра заснова на динамичности или кинетичности узима за њену сигурну вредност. Ради се о покушају да се претпоставка замени истином, где је временски ток уједно и време потребно да се у истинитост те и такве архитектуре и погледа. Пратећи исказ Кели Шенон, једнако је данас као и пре, задатак архитектуре да невидљиво учини видљивим.

Новија конкурсна пракса показује неопходност уважавања оваквог стања ствари. Готово редовно се као део пројектантског досијеа предлаже филмовани материјал у којим се архитектоничност приказује како би се доживљај пројектованог простора и његова естетичност превели у живе сцене једне будућности. Овакав дискурзивни излазак даје могућност објективности угла посматрања, па смо у ситуацији да готово *несвесно* сведочимо догађају који се може изједначити са изумом перспективе у вишемиленијумском континуитету представљања архитектуре. Колико год били свесни (или не) да се ради о конвенцији, толико се мора узети у обзир и естетика којом нови медијум задире у иначе круту архитектонску структуру, познато опредељену ка бесмртности и поузданости *досегнутог* облика. У крајњем исходу претпоставка прераста у чињеницу без обзира на то у којој мери је и сама архитектура окренута ка новом естетском кључу.

Слика 01
Извучени кадрови, Годар, Презир, 1963.
(Frame Grabs from Godard's *Le mépris*)
notesonfilm1.com

Да је све остало (само) на књижи Ајн Ренд вероватно би утилитаринизам, као име за једну архитектонску естетску дилему, остало заувек питање деветнаестог века. Овако смо у могућности да у високобуџетном филму *Извориште (The Fountainhead)* препознамо модернистичку сумњу у улогу архитекте у ширем друштвеном, културном и либералном тржишном контексту. За наше доба је важније питање консензуса унутар дискурсивног дијалога него питање истине о *миловској* (Џон Стјуарт Мил) зависности архитектуре. Оставимо ли по страни рефлексije које су и иначе изван утицаја, можемо зумирати кадар у којем филмичност медија доприноси његовој новој, другачијој па и алтерованој аутентичности. У поменутом филму је формулисано стилско питање над питањима као место прелома живота, оног који не раздваја архитектуру од својих актера. Архитектура је представљена као просторно временски континуитет у симултаном настајању и разградњи, а судбине јунака су скоро митолошки имплементирани у појавност њене модерности, и то у сваком кадру изнова. Из данашњег угла гледано као да није било речи о одбрани стила већ о истини ка правој представи у којој ће идеја о томе како бити модерном постати главни, никад недосегнути у циљ. Књига на основу које је написан синапсис појавила се за време Другог светског рата док је филм снимљен свега шест година након књиге. Пројекције будућности лако су могле да буду транспоноване у архитектонски програм, док су се елементи стилске модерне ширили планетарно заједно са идејом о периоду мира и развоја.

У филму под насловом *Човек птица-неухватљива вредност непознатог (Birdman - The Unexpected Virtue of Ignorance)* имамо ситуацију где се у једном умреженом просторном кадру отвара читава театралана структура, а архитектоничност појављује као кључ за разумевање односа, улога и дијалога. Симултано се одвијају две приче од којих је једну могуће посматрати као чисто архитектонску захваљујући континуираној путањи којом се креће филмска камера. Парањем простора на једној трајекторији отварају се, холовски (Стивен Хол) гледано, засенчене дубине, док се у њима одиграва живот бродвејског заноса. Смена спољашњости и унутрашњости употребљена је за промену угла посматрања, а паузе у дијалозима попуњене су пројектованом просторном динамиком. Кадрови који се смењују у позоришном смислу потврђују шекспировску хипотезу да је реч о нечему што је више од реалности.

У објекту Фондације Прада (Милано), чији је аутор Рем Колхас (Rem Koolhaas), налази се једна архитектонска епизода коју потписује филмски редитељ. У извесном смислу неочекиваност ситуације замењује архитектонска структура коју познајемо из филмова Веса Андерсона. Овом приликом можемо поменути филм у којем се истражују неистражене и неистраживе дубине океана, управо оне за које важи научно мишљење да су мање познате од дубина мора на површини Месеца. Некада стилско питање архитектуре које је Корбизје симболички именовао *паробродом* у филму је добило своје програмско разрешење отварањем вертикалног плана у његовој пуноћи и то, приказивањем утробе у којој се исцртавају и умрежавају све функционалне линије – кретање кроз просторну структуру попут флуидности живота унутар једног организма. Преноси се пулсирање и на саму опну, а пред нама је живот који се види као пројекција у свим плановима, остављајући нама да пресудимо у којем од тих планова се налази питање савремености овакве естетике.

Слика 02
Иза сцене, Андерсон, Морски свет са Стивом Зисуом, 2004.
(Behind the scenes of *The Life Aquatic with Steve Zissou*)
imgur.com

Брод на мору и коњ у планини (Романса месечарка, Лорка) били су разлог због којег је снимљен овакав кратки филм о Вили Павловић. Аркадијска сцена у којој се у контра светлу појављују коњи из оближње узгајивачнице, још током зидања виле стварале су јаке и упечатљиве секвенце. Негирање архитектонског волумена и његово утапање у пејзаж само су отварали могућности за појављивање различитих ликовних сензација. Геометрија пројекта чинила се неухватљивом, ако јој се у реалној просторној димензији не додели улога мизансцена. Осим тога манифесни карактер архитектонског програма (виле) увек са собом носи и идеју о тотал дизајну, па је свака могућност појединачног сагледавања архитектонског печата увек осуђена на ригорозну селекцију. Линеарност упућује на изразиту флуидност простора док је он материјализација логичне, али и имагинарне линије кретања. Окренутост ка природи и феноменима који долазе са те стране утиче на брзу променљивост атмосфере. У филму који је снимљен за свега неколико сати делује као да су се променила различита годишња доба, а улога монтаже у репрезентацији архитектонског дела значајно је омогућила целовитост идеје (укључујући и тонско сликање у музици Мориса Равела која прати синематички ток). У том смислу филм делује као један могући тренутак остављајући отвореним питање живота овакве архитектуре у неким другим временским и програмским условима. Изгледа као да је о Вили Павловић могуће снимити неколико различитих филмова, а овај утисак само потврђује синематичку премису архитектонске репрезентативности.

Слика 03
„Брод на мору и коњ у планини“, Мартиновић, Вила Павловић,
2017.
vimeo.com

Клип за конкурсни пројекат за зграду Факултета музичке уметности у Београду објашњава композициони аспект архитектонске структуре кроз низање фрагмената њених вертикалних планова. Разуђеност волумена заједно са сменом простора различитих геометрија и профила сагледиви су у међусобним сменама, док се питања улоге архитектонског дизајна појављују периферно препуштајући своје место најдиректнијем просторном искуству. Ради се о сценама које доносе атмосферу говорећи у прилог улози архитекте (архитектуре) када је потребно да зграда буде одговорна према друштвеном стандарду и примарној намени. То значи да симултано кадрирамо потенцијалност архитектуре и потенцијалност образовања у сфери музичке културе (укључујући и цез, балет и савремени покрет) што води ка томе да се пројектује микс бар два дискурса у проширеном медију, оба са јаким временском компонентом. Имамо пред нама идеју о пластичности ван облика у најпозитивнијем смислу термина *пластичност*: изражајност музике и изражајност архитектуре ослоњене на технику производње - старт за будуће декомпозиције свих облика фрагментарности света и његове дигиталне представе.

Начин на који је расписан програм конкурса за Археолошко налазиште у Винчи, укључујући и реалне просторне димензије задатка, као да су у свом следу већ унапред маркирали путању којом би се камера компјутерског програма кретала како би се појаснило предложено *идејно решење*. Овај концепт подударности само појачава утисак о томе да је релативно непозната будућност налазишта рефлексија на све неочекиваности из њеног петомиленијумског трајања. Са друге стране избор архитектонских средстава којима се подручје налазишта више маркира него ангажује у складу су са пејзажним карактером који је било потребно задржати и заштитити. Пејзаж историјског и културног карактера за архитектуру је питање природности кадра, истог оног који се може претпоставити као једини заједнички именоватељ материјалности из прошлости и будућности места. Основни елементи филмичности архитектуре, у овом случају су тло, ниско растиње, река и небо, аутентични животињски свет, док се истовремена постојаност и непостојаност савремене архитектуре додељује кинетичности пројектованих структура. Оне су ту да би могле, попут сценографије, да нестану иако то није примарна архитектонска намера. У крајњем исходу ради се о флуидности по дубини простора који је и једино могуће материјализовати техничким средствима другог дискурса. Као резултат неразјашњеног питања примарности улога филма и архитектуре, јавља се идеја о континуитету живота - апстрактна димензија која се увек изнова потврђује као *немирни дух места*.

Слика 04
"О корџачама и сатовима", Археолошки парк Винча, конкурсни пројекат,
2022.
vinca.konkurs.rs

РЕФЕРЕНЦЕ

- Anderson, W., mov. dir., *The Life Aquatic with Steve Zissou*, Touchstone Pictures, American
 pirical Pictures, 2004.
- Jean-Luc Godard, mov. dir., *Le mépris*, Rome Paris Films, Les Films Concordia, Compagnia Cinematografica, Champion, 1963.
- King Vidor, mov. dir., *The Fountainhead*, Warner Bros., 1949.
- Inarrittu, A. G., mov. dir., *Birdman (The Unexpected Virtue of Ignorance)*, Regency Enterprises, New Regency, M Production, Le Grisbi Production, TSG Entertainment, Worldview Entertainment, 2014.
- Martinović, F., mov. dir., *Villa Pavlović*, Gulugulu, 2017.
<https://vimeo.com/302293467>
- Martinović, F., mov. dir., *Blue Moon*, Gulugulu, 2013.
<https://www.architectureplayer.com/clips/blue-moon>
- *
- Делез, Ж., *Покретне слике*, ИК Зорана Стојановића, 1998.
- Till, J., *Architecture Depends*, The MIT Press, 2013.
- Leaherbarrow, D., *Architecture Oriented Otherwise*, Princeton Architectural Press, 2009.
- Bourriaud, N., *Postproduction*, Sternberg Press, 2007.
- Bourriaud, N., *Formes de vie: L'art moderne et l'invention de soi*, Denoël, 2009.
- Ле Корбизје, Ка правој архитектури, Грађевинска књига, 1999.
- Ведрал, В., *Декодирање стварности*, Лагуна, 2014.
- Mosco, V., *The Digital Sublime: Myth, Power, and Cyberspace*, The MIT Press, 2005.
- Latur, B., *Nikad nismo bili moderni*, Mediterran Publishing, 2010.
- Sloterdijk, P., *Sfere II: Globusi*, Fedon, 2015.
- *
- Вила Павловић, Неоархитекти, Златибор, Србија, 2017.
 архитекти: С. Веснић, В. Миленковић, Т. Стратимировић, сарадници: Н. Стефановић, Ж. Петковић,
 Н. Лужанин
https://www.domusweb.it/en/architecture/gallery/2022/07/18/designing-contrasts-villa-pavlovic-by-neo-arhitekti.html?fbclid=IwAR2fvoTtGwzJD4WT_mzmYfVt71jStGvJzrdouDhqRLSAJqRUZ1_KJGtJkQEHxYpTzkCG50XYDQ
https://www.miesarch.com/work/4156?fbclid=IwAR2mrt1Pf2SZ4XxPtTKahq_vOWIuuC2nZ1zwwYJLDAn-
https://www.researchgate.net/publication/342759512_Villa_Pavlovic_Geometry_horizon_and_horse?fbclid=IwAR1-FSpeXRjkzgv9fcgOA66R1hayIoFMZACrPHS9RNfQUa8Wt7DkNWaazo
 Археолошки парк винчанске културе, конкурсни пројекат, *Ѕ_project*, Београд, Србија, 2022.
 архитекти: С. Веснић, В. Миленковић, сарадници: С. Саватијевић, А. Радовановић, М. Чеқановић,
 Ј. Рајовић, Д. Продановић
<https://vinca.konkurs.rs/sr/rezultati?fbclid=IwAR23I5GG-WUC0BenlpYQ2MckVYdNOGeoDjNOpqQhb9LET-JmFclBE7FPJ60#galleryeeee6291c7-4>
 Факултет музичке уметности, конкурсни пројекат, *Ѕ_project*, Београд, 2022.
 архитекти: С. Веснић, В. Миленковић, сарадници: С. Даниловић, М. Луковић, Д. Продановић, С.
 Саватијевић, Ј. Рајовић
<https://www.fmu.konkurs.rs/sr/web-izlozba?fbclid=IwAR2RRxJW92vNQGbZ8S9XhMp6PED3RR7y-c0p-BI0HzhUGPmU4rd-3zdjr64#gallery54cfe35ca1-1>

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

62(497.11)(082)

72(497.11)(082)

АРХИТЕКТОНСКО-урбанистички форум (2022 ; Београд)

Инжењерска комора Србије, Матична секција архитектата ... организује скуп „Архитектонско-урбанистички форум“ са темом „Естетика архитектуре и урбанизма у садашњости“ : Београд, 28. и 29. октобар 2022. године / [уредник зборника Игор Марић]. - Београд : Савез инжењера и техничара Србије : Инжењерска комора Србије, 2023 (Београд : Planeta print). - 245 стр. : илустр. ; 23 см

Тираж 200. - Стр. 4-5: Предговор / уредник. - Стр. 243: Рецензија зборника радова / Александар Кековић. - Стр. 244-245: Рецензија зборника радова / Иван Рашковић. - Библиографија уз поједине радове.

ISBN 978-86-80067-60-5 (СИТС)

а) Инжењерство -- Србија -- Зборници б) Архитектура -- Србија -- Зборници

COBISS.SR-ID 127971337

